

anum Cyrillum lib. x. in Joan. cap. 18. Et Gregorium hom. 38. in Evangelia. Sed argumenta quædam Kemnitii, et aliorum breviter sunt refellenda.

Objiciunt ergo Primo, illud I Timoth. v. *Qui suorum, maxime domesticorum, curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior.* Respondeo: loquitur Apostolus, teste Chrysostomo et aliis interpretibus, de iis, qui fidem negare dicuntur, quoniam non vivunt, ut fides vivendum docet, qui (ut idem Apostolus ait ad Titum 1), *confitentur se nosse Deum, factis autem negant* (1). Dicuntur autem iidem infidelibus deteriores, non quoad omnia, sed quoad impietatem in suos. Infideles enim suorum curam gerere solent. Itaque improbi fidem negant, non corde, vel ore, sed opere, et de iisdem scribit S. Gregorius hom. 29. in Evangelia, eos non veraciter credere, et non habere veram fidem, qui non bene operantur. Significat enim eos non vere ostendere ex operibus fidem suam, ac per hoc non habere veram fidem in ostensione operum. Alioqui enim idem Gregorius hom. 38. apertissime docet, multos in Ecclesiam intrare, quia fidem habent, et tamen veste nuptiali carere, quia charitatem non habent.

Secundo objiciunt illud Joan vi. *Sunt quidam ex vobis, qui non credunt, ipse enim sciebat, qui essent credentes, et quis eum traditurus esset* (2). Ubi Judas dicitur non credere, quia eum traditurus erat. Respondeo, Judas unus ex illis erat, qui audito sermone Domini, de carne ejus manducanda, scandalizatus est, et cœpit corde recedere ab eo, per incredulitatem; unde postea etiam ad prodendum illum inductus est. Numquam enim eum prodidisset, si verum Deum fuisse credidisset. Itaque vere fidem amisit Judas, et ex infidelitate ad proditionem devenit.

Tertio objiciunt illud, I Joan. ii. *Qui dicit, se nosse Deum, et mandata ejus non servat, hic mendax est.* Respondeo, loquitur S. Joannes de notitia familiaritatis et amicitiae, ut Beda et Oecumenius exponunt. De qua notitia loquitur Dominus, Matthæi vii. et Matth. xv. ubi de improbis dicit, *non novi vos, aut, nescio vos* (3).

Quarto objiciunt illud, I Joan v. *Omnis, qui credit, quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est* (4), proinde sine dubio charitatem habet.

(1) I Tim. V, 8; Tit. I, 16. — (2) Joan. VI, 65. — (3) I Joan. II, 4; Matth. VII, 25. — (4) I Joan. V, 1. — (5) Jacob. XX, 26. — (6) Hab. II, 4.

Respondeo: loquitur de fide formata, quæ per dilectionem operatur; ut S. Augustinus exponit tractat. 10. in epist. Joannis.

Quinto objiciunt illud, Jacobi xx. *Fides sine operibus mortua est* (5). Sed jam id explicatum est in argumento nostro tertio.

Sexto objiciunt illud, Habacuc ii. *Justus ex fide vivit* (6). At non vivit sine charitate, igitur cum fide semper est charitas.

Respondeo: ad litteram videtur sententia illa, *Justus ex fide vivit*, quam etiam frequenter Apostolus citat, significare, Justum sustentare se, ac tolerare desiderium cœlestis patriæ ex fide, quoniam fides præsentem facit quodammodo eam beatitudinem, quæ suo tempore futura speratur, ut supra ostendimus. Est enim fides fundamentum, et substantia rerum sperandarum. Cæterum illud etiam est verissimum, Justum vivere spiritualem vitam ex fide, sed ex fide, qualis est in hominibus justis, id est, formata per charitatem.

CAPUT XVI.

Fidem non solum justificare, probatur ex remotione causarum, quæ possunt reddi, cur fides sola justificet.

Tertium argumentum principale, quo probamus, fidem non solum justificare, sumitur a remotione causarum, quæ possunt reddi, cur fides sola justificet. Omnes enim ejusmodi causæ ad Tria capita revocari possunt. Primum caput est, auctoritas verbi Dei; si enim Scriptura expresse alicubi dicat, Fides sola justificat, id sine dubio credendum erit, etiamsi nulla reddatur causa, cur ita fiat. Alterum caput est voluntas De justificantis, quia videlicet placuit Deo, donare justificationem cum sola conditione fidei.

Tertium est natura ipsius fidei, quoniam ipsa sola id habet, ut apprehendat justificationem, et nobis applicet, ac nostram esse faciat.

Quod attinet ad Primum, solent quidem adversarii perpetuo jactare verbum Dei expressum, atque ad hoc unum caput dogmata sua omnia revocare. Sed in hac causa destituuntur isto præsidio. Nusquam enim hæcenus ostendere potuerunt in sacris litteris illam particulam Sola, cum de fide justificante

agitur. Nos autem expressum verbum profertur, ubi habetur negatio ejus vocis, aut synonymæ. *Videtur* (inquit Jacobus cap. xx) *quia ex operibus justificatur homo, et non ex fide tantum* (1)? Edidit quidem Martinus Lutherus, Biblia Germanica cum voce «Sola» ad Roman. iii; sed cito fallacia deprehensa fuit, inspectis codicibus Græcis et Latinis, et qui circumferuntur, omnibus. Neque ipse de hac re admonitus, negare potuit a se additam eam vocem, sed respondit pro solita sua modestia: *Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.* Vide responsum Lutheri ad duos articulos ad amicum quemdam scriptam.

Respondere solent, non esse quidem eam vocem expresse in Scriptura, tamen esse rem ipsam, quæ illa voce significatur, ad Rom. iii. cum dicitur: *arbitramur hominem justificari per fidem sine operibus legis.* Et ibidem: *Justificati gratis per gratiam ipsius* (2). Idem enim est justificari gratis et sine operibus legis. Idem vero per fidem sine operibus legis, et per solam fidem.

At hæc responsio non difficulter evertitur. Quæro enim, si idem est per solam fidem, et per fidem sine operibus legis, utrum illud «sine operibus legis» excludat omnia opera, et omnem legem, an tantum aliquod genus operum et legum. Nam si excludat omnia omnino opera, et omnem legem, excludet etiam ipsam fidem. Nam actus fidei est quoddam opus, et quidem insigne, et hoc nomine appellatur in Evangelio, Joan. vi dicente enim Domino: *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam?* Responderunt Judæi: *Quid faciemus, ut operemur opera Dei?* Quibus Dominus ait: *Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille* (3).

Quare S. Augustinus in lib. de prædestin. sanctor. cap. 7. scribit, Fidem non distinguere ab operibus, quasi ipsa non sit opus, sed quoniam ipsa est opus Dei gratia factum, vel est primum opus, unde cætera nascuntur. Et addit, sic distinguere fidem ab opere, quomodo in libris Regum distinguitur Juda ab Israel, quamvis etiam, Juda sit Israel. Itaque operamur opera Dei, cum credimus in Dominum Jesum. Sine quo opere justificabimur, si fides sine operibus omnia opera excludit, ac per hoc justificari ex fide, nihil aliud erit, nisi justificari sine fide.

Est etiam quædam lex fidei, de qua dicitur

in illo ipso cap. iii. ad Rom. *Exclusa est gloria tua. Per quam legem? factorum? non, sed per legem fidei* (4). Quod si fides justificans sine operibus legis, excludit omnem legem, excludet etiam legem fidei; et quoniam lex fidei est ipsa fides, ut communiter eum locum omnes exponunt; fides excludet fidem, et, ex fide justificari, erit sine fide justificari. Non igitur fides sine operibus legis excludit omnia opera et omnem legem, sed certum genus operum et legis, id est, opera facta solis viribus naturæ, vel ex sola cognatione legis Mosaicæ, vel si quo alio modo opera legis hoc loco intelligenda sunt. Parum enim refert ad argumentum, quod nunc urgemus, quomodo ista intelligantur, modo illud maneat, non excludi omnia opera et omnem legem. At si non excluduntur omnia opera et omnes leges; non igitur verum est, sola nos fide justificari; neque est idem, sola fide justificari, et per fidem justificari sine operibus legis; illud enim latius patet; et proinde præter Scripturam, ne dicam contra Scripturam, asseritur.

Illud autem Gratis excludit merita, quæ sunt nobis ex nobis, non autem dona Dei, qualis est dilectio, poenitentia et similia, alioqui excluderet etiam fidem: «Non dicat, inquit, Augustinus in epist. 106. si per fidem, quomodo gratis? responderetur enim ei, Quid habes quod non accepisti, etc.» Quod idem de charitate dici potest. Si per dilectionem, quomodo gratis? nimirum, quia ipsa dilectio nihil est nisi gratia. Quare non possunt adversarii, expressi Verbi Dei auctoritate, sententiam suam de sola fide justificante comprobare.

Quod attinet ad alterum caput, non videntur adversarii in illo magnam spem ponere, quippe qui ut plurimum negare solent, Deum nos justificare ob meritum fidei, aut propter nostræ fidei virtutem. Cæterum si admittant, fidem solum ideo justificare, quia Deus requirat conditionem solius fidei; manifestis Scripturarum testimoniis repugnabunt. Scripturæ siquidem multo apertius exigunt ad justificationem conditionem poenitentiae et Sacramentorum, quam ipsius fidei. Ezech. xviii. *Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, vita vivet, etc.* Lucæ. xiii. *Nisi poenitentiam egeritis, omnes similiter peribitis.* Joan. iii. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu*

(1) Jacob. XX, 24. — (2) Rom. III, 28. — (3) Joan. VI, 27. — (4) Rom. III, 27.

sancto, non potest intrare in regnum Dei (1). Non igitur affirmari potest, fidem solam justificare, propterea quod solius fidei conditio requiratur.

Restat caput tertium, in quo maxime nituntur; fidem solam justificare, quod sola ipsa sit, quæ promissionem justificationis, sive ipsam justificationem apprehendit, applicat, et nostram esse facit. At hoc etiam facile refellitur. Primum enim fides non dicitur proprie apprehendere. Apprehensio enim cum refertur ad intellectum, est cognitio rei, prout in specie representatur et distinguitur a iudicio, quod rem apprehensam discernit et diiudicat, vera ne sit, an falsa. Illa autem cognitio apprehensiva præexigitur quidem ad fidem, sed non est ipsa proprie fides, nam etiam infideles apprehendere possunt mysteria fidei, cum tamen ea non credant. Fides igitur consistit potius in iudicio, quam in apprehensione. Qui enim iudicat, sive per scientiam, sive per fidem nihil apprehendit, sed rem apprehensam, ut dixi, appendit et discernit. Neque ideo res est vera, quia intellectus credendo, vel sciendo iudicat esse veram, sed contra ideo intellectus vere iudicat, id est, vere scit, aut vere credit, quia res est vera.

Eadem quoque est ratio fiducia, si per fidem fiduciam intelligi velint. Confidere enim non est apprehendere, sed firmiter adhærere rei apprehensæ. Nam qui se doctum esse aut fore confidit, non apprehendit doctrinam ea fiducia, neque incipit esse doctus; quia confidit se esse doctum; sed opinioni de sua doctrina conceptæ firmiter adhæret.

Sed esto, apprehendatur aliquo modo justificatio per fidem, certe non ita apprehenditur, ut re ipsa jam habeatur et inhæreat, sed solum ut sit in mente per modum objecti, actione intellectus, aut voluntatis apprehensi: at hoc modo apprehendunt etiam amor et gaudium, ut scribit S. Augustinus in libro VIII. Confess. cap. 2. Ubi de Victorino loquens: «Volebant eum, inquit, omnes rapere intro in cor suum, et rapiebant amando, et gaudento: Hæ rapiendum manus erant». Itaque si fides justificat, quia iustitiam apprehendit, dum credo aut confido, me esse iustum per Christum; ipsa etiam charitas justificat, dum diligo, et gaudeo me esse iustum per Christum. Et revera si per huiusmodi apprehensionem justifica-

remur, id tribui deberet maxime charitati, quæ omnia quantumvis aliena, facit esse nostra. Amantium enim omnia sunt communia.

Sed quid, obsecro, respondere poterunt adversarii ad applicationem justificationis, quam ipsi iidem per sacramenta fieri docent? certe Philippus et Kemnitius (ut ostendimus in primo libro de Sacramentis in genere) contendunt, Sacramenta esse quasi visibilia verba, quæ generales promissiones applicent iis, qui rite Sacramenta suscipiunt, easque speciales de generalibus esse faciunt. Quod si Sacramenta promissiones applicent, et nostras faciunt, non ergo per modum instrumenti applicantis fides sola justificat.

Et confirmatur hoc ipsum testimonio apertissimo sanctarum Scripturarum. Nam quemadmodum ad Rom. III. Apostolus scribit, Deum justificare homines per fidem; ita ad Tit. III. idem ipse scribit, Deum justificare per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti. Et sicut Actor. XV. Petrus Apostolus dicit, fide purificari a Deo corda hominum. Ita ad Ephes. V. coapostolus ejus Paulus dicit, a Deo mundari Ecclesiam lavacro aquæ in verbo vitæ.

Neque multum refert, quod Sacramenta promissionem applicant dando, fides applicat accipiendo. Nam utrumque est instrumentum Dei, non enim per Sacramenta justificat Deus, per fidem justificat homo; sed idem Deus per fidem, et per Sacramenta justificat; etsicut Sacramenta dantur a Deo, ita et fides datur a Deo. Et quoniam justificare significat actionem non passionem, magis proprie justificat Sacramentum, quod est instrumentum, et quasi manus dans iustitiam, quam fides, quæ est instrumentum, et quasi manus (ut ipsi dicunt) accipiens iustitiam. Non igitur vere dici potest, vel homo sola fide justificari, vel Deus hominem sola fide justificare, cum id ipsum et magis proprie præstent Sacramenta, quam fides.

Respondent fortasse, solam fidem, non excludere Sacramenta, sed opera. At Lutherus in lib. de Captivitate Babylonica cap. de Baptismo, et in assertionem art. 4. 2. 6. et aliorum, apertissime scribit Sacramenta non justificare, sed solam fidem. Deinde, si illud «Sola» non excludit Sacramenta, sed opera: redibitur ad primum caput, ubi jam demonstratum est, non posse excludi opera, nisi

(1) Ezech. XVIII, 24; Luc. XIII, 5; Joan. III, 3.

CAPUT XVII.

Fidem non solam justificare, probatur ex modo justificandi ipsius fidei, ubi etiam tractatur quæstio de valore et pretio fidei.

Sequitur argumentum quartum, quod petitur ex modo justificandi ipsius fidei. Nam præcipua causa, cur adversarii soli fidei justificationem attribuant, illa est, quod existiment, fidem non justificare per modum causæ, aut dignitatis, aut meriti, sed solum relative, quia videlicet credendo accipit, quod Deus promittendo offert. Nam si persuaderi possent, fidem justificare impetrando, ac promerendo, et suo quodam modo inchoando justificationem, sine dubio non negarent, id etiam dilectioni et pœnitentiæ, aliisque bonis actibus convenire.

Probemus igitur fidem veram et justificantem non esse (ut adversarii volunt) nudam ac solam apprehensionem iustitiæ, sed esse causam, et vim habere justificandi. Possunt autem argumenta omnia ad tria capita revocari. Primum ducetur ab iis testimoniis, quæ docent, fidem esse causam justificationis in genere. Alterum ab iis, quæ probant fidem inchoari iustitiam. Tertium ab iis, quæ demonstrant per fidem nos placere Deo, et impetrare, atque aliquo modo mereri justificationem.

Primum igitur prodeant ea loca, quæ significant nos justificari per fidem, aut ex fide. Rom. III: *Arbitramur hominem justificari per fidem.* Ibidem: *Unus est Deus, qui justificat circumcissionem ex fide, et præputium per fidem.* Rom. V: *Justificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum.* Ephes. II. *Salvi facti estis per fidem* (1).

In his et similibus locis præpositionem Per, et Ex, veram causam significare probamus primo, ex contrario. Nam cum Apostolus scribit ad Rom. III. et IV. et ad Galat. II. et III. et alibi sæpe, hominem non justificari per opera, aut ex operibus; per legem, aut ex lege, sine dubio excludit efficientiam, et vim legis, et operum in justificando, non autem solam apprehensionem relativam. Nemo enim dubitare poterat, quin lex et opera non justificarent apprehendendo iustitiam relative. Ac per hoc ineptissima fuisset Apostoli sententia, si id significare vo-

excludatur etiam fides, quæ est quoddam opus.

Dicent, excludi etiam fidem, ut est opus, sed non ut instrumentum apprehendens iustitiam. At fides non est instrumentum, nisi ut opus; neque enim fides est aliquid solidum et permanens, sed actio et operatio, atque ut actio et operatio apprehendit iustitiam, si ullo modo illam apprehendit.

Dicent, vocem, «Sola», excludere opera, non ut opera, sed ut merita. Sic enim accipitur opus ad Romanos IV. ubi distinguitur fides ab opere, quod operanti non imputetur merces secundum gratiam, sed secundum debitum, credenti autem in eum, qui justificat impium, reputetur fides ad iustitiam secundum propositum gratiæ Dei. At si ita est, non debent excludi pœnitentia, et dilectio ab actione justificandi, ut opera sunt absolute, sed solum ut opera meritoria sunt.

Dicent, pœnitentiam, dilectionem, et similia opera, excepta fide, non posse concurrere ad justificationem nisi sub ratione meriti, et ideo cum sub hac ratione excludantur, simpliciter, et absolute excludi: fidem autem præter rationem meriti, habere etiam, ut sit instrumentum apprehendens iustitiam, et ideo eam solam inter humanas actiones, non excludi simpliciter, sed tantum sub ratione meriti. Atque hoc est omnino extremum, quo potest adversariorum pervenire responsio; si Sacramenta justificare concedant.

Sed hoc ipsum facile refutatur ex ipsa natura fidei et dilectionis. Nam (ut supra ostendimus) actus fidei non est apprehensio, sed iudicium: quod si iudicium improprie apprehensionem appellare velint, cogentur vim apprehendi tribuere dilectioni meliore ratione, quam fidei. Magis enim apprehendere dicitur dilectio quam iudicium, quoniam magis unit. Quod si actum fidei justificantis non iudicium, sed confidentiam esse velint: eadem ratione dicemus, melius apprehendi rem aliquam dilectione, quam confidentia, quod magis illa, quam ista conjungat et uniat.

(1) Rom. III, 22; Rom. V, 30; Eph. II, 8.